5 powodów, dla których Wydawcy opłaca się publikowanie w Open Access

– uzupełnienie broszury

opracowanie dla redaktorów i wydawców
czasopism i książek naukowych

Czym jest otwarty dostęp i jakie rozróżnia się jego rodzaje?..... str. 2
Licencje Creative Commons – definicje i typy……..... str. 4
Kto nakłada obowiązek korzystania z otwartego dostępu i jakie są jego korzyści?..... str. 6
Kwestie prawne przechodzenia na licencje Creative Commons i prawo autorskie……...… str. 11
Platforma Polskich Publikacji Naukowych – bezpłatne narzędzie wspomagające redakcje…..... str. 14

CC-BY 4.0 – Uznanie Autorstwa.
Uniwersytet Warszawski, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego. Warszawa, 2019

Otwarty Dostęp (OD, ang. Open Access, OA) – wolny, powszechny, trwały i natychmiastowy dostęp dla każdego do cyfrowych form zapisu danych i treści naukowych oraz edukacyjnych, głównie dostarczany przez czasopisma i otwarte repozytoria.

Publikacja jest uznana za udostępnioną w otwartym dostępie, jeśli jest dostępna w sieci Internet dla każdego z dowolnego miejsca na świecie bez konieczności rejestracji czy logowania, a użytkownik może tę publikację przeczytać, kopiować, przechowywać, drukować i wykorzystywać do celów naukowych lub dydaktycznych zgodnie z prawem.

Otwarty dostęp realizowany jest na dwóch płaszczyznach. Pierwsza dotyczy miejsca udostępnienia, a druga warunków, na jakich utwór jest udostępniany.

Miejsce udostępnienia:
udostępnianie artykułów w bezpłatnych repozytoriach – tzw. **droga zielona**,
publikowanie artykułów w otwartych czasopismach – tzw. **droga złota**.

Warunki udostępnienia:
Otwarty Dostęp Gratis to darmowy i otwarty dostęp oraz możliwość nieodpłatnego i nieograniczonego technicznie korzystania z nich zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa.

Otwarty Dostęp Libre to wolny i otwarty dostęp polegający na rozpowszechnianiu utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym, wraz z udzieleniem każdemu licencji na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z nich oraz z ich ewentualnych opracowań; licencja może zawierać postanowienia nakładające na korzystającego zobowiązania nienaruszające istoty uprawnienia do nieograniczonego, nieodpłatnego i niewyłącznego korzystania, takie jak obowiązek przekazania odbiorcy informacji o twórcy, producencie lub wydawcy, przedmiocie licencji oraz o jej postanowieniach lub obowiązek udostępnienia odbiorcom przedmiotu licencji bądź jego opracowania na takiej samej licencji.

Fundusze Europejskie Polska Cyfrowa
Rzeczpospolita Polska
Unia Europejska Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Publikacje w otwartym dostępie coraz częściej obejmowane są jedną z licencji Creative Commons (OD Libre). Licencje te stanowią rodzaj umowy między autorami i potencjalnymi czytelnikami. Regulują one prawa i obowiązki czytelnika związane z wykorzystaniem treści oznaczonej danym typem licencji. Niezależnie od wybranego typu licencji każda z nich nakłada obowiązek wyraźnego oznaczenia autora oryginalnej publikacji.

Korzyści z wydawania czasopisma w OD i na licencjach CC to m.in.:

– ułatwienie szerokiej, społecznościowej dystrybucji publikacji i wynikające z tego zwiększenie rozpoznawalności czasopisma;
– zapewnienie autorom możliwości wywiązania się ze zobowiązań grantowych;
– szansa na przyciągnięcie nowych autorów;
– poszerzenie grupy odbiorców (czytelnicy zagraniczni);
– zwiększenie szansy na zaindeksowanie w międzynarodowych bazach;
– możliwość wykorzystania treści z użyciem nowoczesnych metod (np. maszynowej analizy tekstów);
– usprawnienie wykrywania plagiatów;
– zmniejszenie kosztów prawnych – licencje CC to standaryzowana forma prawna regulująca relacje z autorami;
– wpisanie się w najnowsze trendy zgodne z ideą otwartego dostępu.

Licencje Creative Commons (CC) – zestaw wzorców umów licencyjnych, na podstawie których twórca udostępnia, pod określonymi warunkami, swój utwór objęty majątkowymi prawami autorskimi. Zasada „wszelkie prawa zastrzeżone" została tu zastąpiona zasadą „pewne prawa zastrzeżone". Wszystkie licencje i narzędzia CC są darmowe. Licencje Creative Commons umożliwiają opisanie w sposób standardowy stanu prawnego utworu i warunków jego wykorzystania.

Licencje CC można stosować dla dowolnego utworu z wyjątkiem oprogramowania. Licencje CC są dostępne w wersji ogólnej („Unported") – dostosowanej do prawodawstwa międzynarodowego – oraz w ponad 40 wersjach dostosowanych do jurysdykcji lokalnych. Istnieją także wersje polskie licencji, zgodne z polskim systemem prawnym. Teksty licencji są dostępne na stronie internetowej Creative Commons.

Istnieją cztery zbiory postanowień („elementy licencji") warunkujących udostępnianie utworów:

- „Uznanie Autorstwa" (ang. Attribution, BY): zezwala się na kopiowanie, dystrybucję, wyświetlanie i użytkowanie dzieła i wszelkich jego pochodnych pod warunkiem umieszczenia informacji o twórcy. To postanowienie jest obecne we wszystkich licencjach, ponieważ autorskie prawa osobiste są niezbywalne.

- „Użycie Niekomercyjne" (ang. Noncommercial, NC): zezwala się na kopiowanie, dystrybucję, wyświetlanie i użytkowanie dzieła i wszelkich jego pochodnych tylko w celach niekomercyjnych.

- „Bez Utworów Zależnych" (ang. No Derivative Works, ND): zezwala się na kopiowanie, dystrybucję, wyświetlanie tylko dokładnych (dosłownych) kopii dzieła, niedozwolone jest jego zmienianie i tworzenie na jego bazie pochodnych.

- „Na Tych Samych Warunkach” (ang. Share Alike, SA): zezwala się na kopiowanie, dystrybucję, wyświetlanie i użytkowanie pochodnych dzieł, pod warunkiem, że będą one opublikowane na takiej samej licencji.

Ponieważ niektóre warunki są wzajemnie sprzeczne (np. SA i ND), zaś we wszystkich licencjach obecny jest warunek BY, daje to łącznie sześć możliwych kombinacji warunków:
– Uznanie Autorstwa (CC BY);
– Uznanie Autorstwa – Użycie Niekomercyjne (CC BY-NC);
– Uznanie Autorstwa – Użycie Niekomercyjne – Na Tych Samych Warunkach (CC BY-NC-SA);
– Uznanie Autorstwa – Użycie Niekomercyjne – Bez Utworów Zależnych (CC BY-NC-ND);
– Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach (CC BY-SA – jest to licencja najbardziej zbliżona do GNU FDL);
– Uznanie Autorstwa – Bez Utworów Zależnych (CC BY-ND).

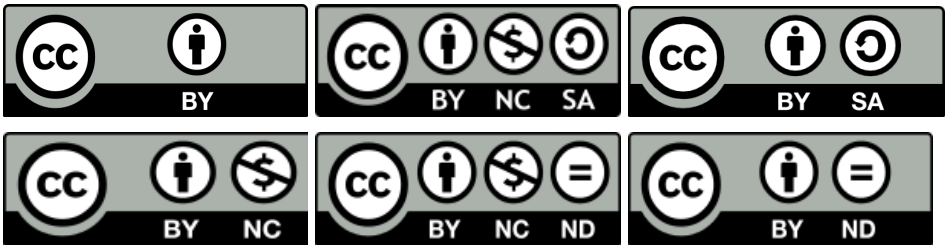

Konieczność korzystania z otwartego dostępu

Polityka Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

MNiSW przyjęło 23 października 2015 r. politykę otwartego dostępu zawartą w dokumencie pt. *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*. Dokument ma charakter zaleceń dotyczących wprowadzania otwartego dostępu przez podmioty finansujące badania (NCN, NCBR, MNiSW), jednostki naukowe, uczelnie oraz wydawców, w tym wydawców czasopism naukowych.

Najważniejsze rekomendacje:

- Opracowanie i przyjęcie przez poszczególne uczelnie, instytuty badawcze i instytuty PAN oraz przez NCN i NCBR własnych instytucjonalnych polityk w zakresie otwartego dostępu (OD), które będą określać zasady publikowania w OD wyników badań (głównie dotyczy to artykułów w recenzowanych czasopismach, ale także np. recenzowanych materiałów konferencyjnych, ewentualnie danych badawczych).
- Wyznaczenie przez kierowników jednostek naukowych i uczelni pełnomocników ds. OD.
- Przechodzenie czasopism naukowych do modeli otwartych.
- Udostępnianie rozpraw doktorskich w otwartych repozytoriach.
- Monitorowanie i raportowanie do MNiSW postępów we wdrażaniu OD, w tym systematyczne analizowanie liczby publikacji powstających w danej jednostce naukowej lub uczelni w celu określenia proporcji publikacji w OD w stosunku do wszystkich publikacji.
- Organizowanie szkoleń w zakresie OD dla wszystkich pracowników naukowych i doktorantów danej jednostki naukowej lub uczelni.
- Uwzględnienie doświadczeń i potencjału bibliotek naukowych, które często koordynują proces redakcji i deponowania publikacji naukowych w repozytoriach.
- Zalecane jest zapewnienie otwartego dostępu libre (wolna licencja, np. licencja Creative Commons – Uznanie Autorstwa lub Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach).

Ze względu na rosnące znaczenie wiedzy, nauki i danych dla rozwoju społeczeństwa i gospodarki niezbędna jest kontynuacja i intensyfikacja działań w zakresie otwartego dostępu prowadzonych przez MNiSW, agencje finansujące badania, a także uczelnie i jednostki naukowe oraz wszystkich naukowców, którzy realizują projekty badawcze, gromadzą dane badawcze i publikują artykuły naukowe dzięki finansowaniu ze środków publicznych.

Wsparcie czasopism przez MNiSW

Rozporządzenie MNiSW z 20 września 2018 r. w sprawie pomocy *de minimis* w ramach programu "Wsparcie dla czasopism naukowych" – fragment:

§ 4. 1. Do udziału w programie może zostać zgłoszony projekt:

2) uwzględniający upowszechnianie artykułów naukowych zamieszczanych w czasopiśmie w trybie otwartego dostępu w Internecie nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia wydania numeru czasopisma, w sposób bezpłatny i bez technicznych ograniczeń;

3) uwzględniający wykorzystywanie w czasopiśmie cyfrowych identyfikatorów dokumentów elektronicznych (DOI – Digital Object Identifier) i unikalnych identyfikatorów naukowców (ORCID – Open Researcher and Contributor ID) będących autorami zamieszczanych w czasopiśmie artykułów naukowych.

Plan S

W dniu 4 września 2018 r. grupa krajowych organizacji finansujących badania, przy wsparciu Komisji Europejskiej i Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERC), ogłosiła uruchomienie cOAlition S, inicjatywy mającej na celu urzeczywistnienie pełnego i natychmiastowego otwartego dostępu do publikacji naukowych. Jest zbudowany na Planie S, który składa się z jednego celu i 10 zasad.

cOAlition S sygnalizuje zobowiązanie do wdrożenia niezbędnych środków w celu spełnienia swojej głównej zasady: „Ze skutkiem od 2021 r. wszystkie publikacje naukowe dotyczące wyników badań finansowanych z dotacji publicznych lub prywatnych udzielane przez krajowe, regionalne i międzynarodowe rady badawcze i instytucje finansujące muszą być publikowane w czasopismach o otwartym dostępie, na platformach otwartego dostępu lub udostępniane natychmiast poprzez repozytoria Open Access bez embarga".

– ICM UW nie żąda przeniesienia praw autorskich i wspiera inicjatywę korzystania z licencji Creative Commons, zgodnie z wymaganiami Planu S.
– Platforma Polskich Publikacji Naukowych (PPPN), obecnie Biblioteka Nauki, pozostanie platformą udostępniającą czasopisma naukowe w otwartym dostępie dostosowaną do najnowszych standardów.
– PPPN będzie oferowała możliwość udostępniania zarówno czasopism, jak i książek naukowych.
– Platforma zapewni możliwość długoterminowego przechowywania. Będzie również powiązana z innymi projektami prowadzonymi i rozwijanymi przez ICM UW, np. repozytorium danych badawczych.

Zwiększenie widoczności, cytowalności

Poniższa informacja dotyczy artykułów opublikowanych w "Springer Nature" w okresie 01–06.2014:
(1) SpringerLink.com obejmuje szeroki zakres nauki, technologii, medycyny i nauk społecznych poprzez tysiące tytułów specyficznych dla ich dyscyplin, w tym wydawnictwa Springer, Palgrave Macmillan i Adis,
(2) nature.com obejmuje najnowszą naukę, technologię i medycynę oraz zapewnia wysokiej jakości przegląd swoich dziedzin poprzez prestiżowe, multidyscyplinarne tytuły z "Nature Research" oraz różnorodne czasopisma naukowe dotyczące danej dyscypliny,
(3) czasopisma o otwartym dostępie na BioMedCentral.com i SpringerOpen.com zapewniają szerokie portfolio recenzowanych czasopism o otwartym dostępie.

Artykuły OA w czasopismach hybrydowych korzystają z przewagi nad wszystkimi rozważanymi wskaźnikami, przyciągając znacznie więcej pobrań, cytatów i uwagi niż artykuły nieobjęte OA.

Pliki do pobrania:
• Artykuły OA są pobierane znacznie częściej niż artykuły inne niż OA, nawet w przypadku kontroli pod kątem współczynnika wpływu i rankingu instytucji.
• Artykuły OA były pobierane średnio 4 razy częściej niż artykuły inne niż OA. Po kontroli kilku zmiennych nasz model przewidywał 269% więcej pobrań.

Cytaty:
• Artykuły OA przyciągają średnio 1,6 razy więcej cytatów.
• Przewagę cytowania stwierdzono u wszystkich pacjentów, przy czym największy wzrost zyskał na artykuły w medycynie klinicznej, gdzie artykuły OA przyciągnęły prawie dwa razy więcej cytatów.
• Artykuły OA otrzymują 36% więcej skumulowanych cytowań, po skontrolowaniu wpływu innych zmiennych.

Uwaga:
• Artykuły OA przyciągnęły średnio 2,4 razy więcej uwagi.
• W badaniu w Wielkiej Brytanii średni wynik Altmetric po roku dla artykułów OA był 3,2 razy wyższy niż dla artykułów innych niż OA.

Potencjał OA

	Measure	Averages	Model predictions
Downloads	All downloads	On average, OA articles were downloaded 4 times more.	The model predicts that OA has 269% more downloads.
Citations	Cumulative citations	On average, OA articles received 1.6 times more citations. The biggest gain was in Clinical Medicine, with twice as many citations.	OA articles receive 36% more cumulative citations.
Altmetric	Score	On average, OA articles attracted 2.4 times more attention.	The overall Altmetric score for OA articles is 251% higher than that of non-OA articles.
	News	On average, OA articles attracted 1.9 times more news mentions.	OA articles have 219% more news mentions.
	Policy	On average, OA articles attracted 1.2 times more policy mentions.	OA articles have 166% more policy mentions.

Pobrania ogólnie

	All users		NB GLM p-values
	Non-OA	OA	
Biomedicine	465	1,593	p<0.01
Clinical Medicine	477	1,519	p<0.01
Human Sciences	672	2,461	p<0.0001
Life Sciences	457	2,151	p<0.0001
Mathematics / Computer Sciences	281	996	p<0.0001
Physical Sciences / Engineering	327	1,608	p<0.0001
Social Sciences and Humanities	538	2,313	p<0.0001
All	**424**	**1,696**	**p<0.0001**

Pobrania czasopism z IF

		Tier 1	Tier 2	Tier 3	Tier 4	Tier 5
	Impact Factor	0-1	1-3	3-5	5-8	8+
Average	Non-OA	247 ±SD 3	400 ±SD 3	628 ±SD 9	887 ±SD 24	1,397 ±SD 109
	OA	1,046 ±SD 67	1,494 ±SD 40	2,407 ±SD 270	2,117 ±SD 157	2,828 ±SD 366
Median	Non-OA	176	313	478	672	1,003
	OA	826	1,101	1,409	1,683	2,322
Sample size	Non-OA	8,533	45,238	9,256	1,012	203
	OA	187	1,891	619	96	23

Cytowania wg dziedziny

	Sample size		Average		NB GLM p-values	Median	
	Non-OA	OA	Non-OA	OA		Non-OA	OA
Biomedicine	10,513	651	9.2 ±SD 0.1	14.0 ±SD 0.7	p<0.001	6	9
Clinical Medicine	11,807	532	9.3 ±SD 0.1	16.1 ±SD 0.8	p<0.001	6	10
Human Sciences	5,059	182	7.2 ±SD 0.1	10.2 ±SD 0.7	p<0.05	5	7
Life Sciences	6,832	353	7.7 ±SD 0.1	11.9 ±SD 0.8	p<0.001	6	8
Mathematics / Computer Sciences	4,712	114	4.6 ±SD 0.1	5.2 ±SD 0.6	-	2	3
Physical Sciences / Engineering	22,290	876	6.4 ±SD 0.1	10.6 ±SD 0.6	p<0.001	4	7
Social Sciences and Humanities	1,897	48	5.9 ±SD 0.2	6.3 ±SD 1.2	-	3	3
All	**63,968**	**2,812**	**7.5 ±SD 0.0**	**12.3 ±SD 0.3**	**p<0.001**	**5**	**8**

Cytowania wg regionów

	Sample size		Average		NB GLM p-values	Median	
	Non-OA	OA	Non-OA	OA		Non-OA	OA
Africa & Middle East	2,902	39	5.9 ±SD 0.1	5.6 ±SD 0.8	-	4	4
Asia and Pacific	21,184	435	6.4 ±SD 0.1	9.9 ±SD 0.6	-	4	6
Bilateral	10,716	531	8.5 ±SD 0.1	14.2 ±SD 0.8	p<0.0001	5	9
Central & South America	1,846	22	5.6 ±SD 0.1	9.4 ±SD 1.5	-	4	7.5
Europe	12,563	1,193	7.8 ±SD 0.1	11.0 ±SD 0.4	p<0.0001	5	7
Multilateral	2,505	194	11.6 ±SD 0.3	20.2 ±SD 2.0	p<0.001	7	12
North America	10,045	301	8.6 ±SD 0.1	14.3 ±SD 0.9	p<0.0001	6	10
All	**63,968**	**2,812**	**7.5 ±SD 0.0**	**12.3 ±SD 0.3**	**p<0.0001**	**5**	**8**

Instytucja rankingowa vs. czasopismo z IF

		With ranking		All	
		Non-OA	OA	Non-OA	OA
Downloads	Sample size	35,978	1,445	70,641	3,000
	Average	441 ±SD 3	1,739 ±SD 92	416 ±SD 2	1,676 ±SD 62
	Median	327	1,204	310	1,175
Citations	Average	7.4 ±SD 0.1	12.0 ±SD 0.4	7.2 ±SD 0.0	12.1 ±SD 0.3
	Median	5	8	4	8

		With Impact Factor		All	
		Non-OA	OA	Non-OA	OA
Downloads	Sample size	35,978	1,445	70,641	3,000
	Average	424 ±SD 2	1,696 ±SD 66	416 ±SD 2	1,676 ±SD 62
	Median	318	1,187	310	1,175
Citations	Average	7.5 ±SD 0.0	12.3 ±SD 0.3	7.2 ±SD 0.0	12.1 ±SD 0.3
	Median	5	8	4	8

Autor afiliowany w...

			Non-Top 200 institutions	Top 200 institutions
Downloads	Sample size	Non-OA	58,040	12,601
		OA	2,373	627
	Average	Non-OA	395 ±SD 2	515 ±SD 6
		OA	1,595 ±SD 61	1,979 ±SD 187
	Median	Non-OA	298	374
		OA	1,142	1,316
Citations	Sample size	Non-OA	58,040	12,601
		OA	2,373	627
	Average	Non-OA	6.9 ±SD 0.0	8.5 ±SD 0.1
		OA	11.5 ±SD 0.3	14.0 ±SD 0.6
	Median	Non-OA	4	5
		OA	7	10

Źródło: https://figshare.com/articles/_/6396290

Kwestie prawne przechodzenia na licencje Creative Commons

Udostępnienie artykułów naukowych na licencji Creative Commons wymaga uzyskania odpowiednich zgód od ich autorów. Prawo autorskie pozwala dopasować sposób pozyskiwania tych zgód stosownie do procedur i zwyczajów panujących w danym wydawnictwie lub redakcji. Możliwości jest wiele, a poniżej prezentujemy przykładowe, proste rozwiązania.

1. Pozyskiwanie zgód na licencje CC bez podpisywania umów z autorami

Przejście czasopisma na licencje CC nie wymaga komplikowania formalnych relacji z autorami. Od strony prawnej wystarczy, aby autorzy zostali wyraźnie poinformowani o tym, że czasopismo jest wydawane na konkretnej licencji CC i aby ich zgoda na tę licencję w sposób wyraźny wynikała z okoliczności współpracy z czasopismem. Taka informacja powinna być przekazana przed przesłaniem tekstu przez autora, a okoliczności, z których wynika udzielenie licencji, muszą zaistnieć nie później niż publikacja tego tekstu.

Oznacza to, że poniżej opisane kroki nie mają zastosowania przy zmianie zasad w odniesieniu do numerów archiwalnych, ale mogą być z powodzeniem stosowane do wdrożenia licencji CC od kolejnego numeru czasopisma.

W celu wyraźnego poinformowania autorów o stosowanej licencji i konsekwencji zgłoszenia artykułu do publikacji, na stronie internetowej czasopisma w sekcji "informacje dla autorów" lub analogicznej można umieścić informację o treści:

"Czasopismo jest wydawane na licencji Creative Commons – Uznanie Autorstwa (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode). Przesłanie artykułu do recenzji oznacza zgodę na jego udostępnienie na tej licencji."

Należy zadbać, by taka informacja o licencji CC i działaniu, które oznacza jej akceptację, znalazła się w innych komunikatach kierowanych do autorów na temat prawnych aspektów ich publikacji (np. w "call for papers" itd.). Wszystkie te komunikaty muszą być ze sobą spójne, żeby było jasne, jaka jest treść udzielonej zgody.

Zgoda nie zostanie skutecznie udzielona, jeżeli powstanie wątpliwość co do tego, czy powyższa informacja została autorowi skutecznie przekazana, lub wtedy, gdy autor wyraźnie sprzeciwi się udzieleniu licencji. Wątpliwości można minimalizować na różne sposoby, niekoniecznie od razu przez wymaganie składania podpisanych oświadczeń. Na przykład, jeżeli redakcja umożliwia przesłanie artykułu przez formularz internetowy, to w takim formularzu można wymagać wyraźnego zaznaczenia oświadczenia o treści:

"Mam świadomość, że czasopismo jest wydawane na licencji Creative Commons – Uznanie Autorstwa (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode). Przesyłając artykuł do recenzji wyrażam zgodę na jego udostępnienie na tej licencji."

W powyższym przypadku, przy prawidłowej technicznej konfiguracji dodatkowym dowodem wyrażenia zgody będą logi systemu obsługującego formularze. Jednocześnie brak wyrażenia zgody zablokuje możliwość przesłania artykułu, tak jak brak zgody na postanowienia regulaminu lub licencji nie pozwala na korzystanie z wielu usług internetowych. Można również wymagać złożenia takiego oświadczenia w treści e-maila, jeżeli artykuły są przekazywane właśnie tą drogą.

UWAGA: w przypadku artykułów współautorskich zgoda musi być udzielona przez wszystkich autorów jednomyślnie (przy czym autorzy mogą upoważnić jednego z nich do działania w imieniu wszystkich), jeżeli zatem formularz będzie wypełniany przez tylko jednego autora, to należy bądź poinformować go o konieczności uzupełnienia zgód lub upoważnień pozostałych autorów, bądź dodatkowo skontaktować się z nimi w celu ich pozyskania.

Powyższe rozwiązanie jest wystarczające dla udzielenia skutecznej zgody z punktu widzenia przepisów prawa autorskiego. Prawo to pozwala bowiem na udzielanie licencji niewyłącznych w dowolnej formie, wymagając jedynie, aby dochodziło do tego w sposób wyraźny, w tym aby strony wyraźnie ustaliły pola eksploatacji (czyli sposoby korzystania z utworu). Ustalenie to nie musi nastąpić przez podpisanie umowy, ale może być uzgodnione poprzez akceptację warunków określonych na stronie internetowej, przesłanie e-maila lub w dowolny inny sposób. Licencje CC to gotowe wzory umów, które zawierają takie wyraźne postanowienia (zob. treść licencji CC-BY dostępna pod wyżej podanym linkiem), a podany wyżej sposób ich uzgodnienia z autorem spełnia wszystkie te wymagania.

Informacja o licencji powinna się następnie znaleźć na numerze czasopisma oraz przy każdym z artykułów, których dotyczą pozyskane zgody (także w ich metadanych). Istnieją różne sposoby na sformułowanie takiego oznaczenia, na przykład poprzez odpowiednie sformułowanie "noty copyright":

"Copyright © 2018 Wydawnictwo Wyższej Szkoły Tego i Owego, pewne prawa zastrzeżone. Licencja Creative Commons – Uznanie Autorstwa (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode)"

UWAGA: w powyższym wzorze wskazanie Wydawnictwa jako podmiotu praw dotyczy czasopisma jako całości (jest ono osobnym przedmiotem praw, utworem zbiorowym, do którego prawa z mocy ustawy przysługują zawsze wydawcy, w odróżnieniu od poszczególnych artykułów, do których prawa przysługują autorom). Ponieważ w opisanej powyżej sytuacji autorzy artykułów zachowują prawa do nich, to do każdego artykułu należy sformułować osobne noty wskazujące jako podmioty praw odpowiednich autorów bądź poza nazwą wydawnictwa w powyższej nocie dodać określenie "oraz autorzy" lub analogiczne.

Oznaczenie licencji można uzupełnić ikonkami, do pobrania z: https://creativecommons.org/about/downloads/

2. Zgoda na licencje CC w formie pisemnej

Przykładowe wzorce umów umożliwiające udostępnianie utworów (artykułów) na licencjach CC znajdują się na stronach Koalicji Otwartej Edukacji (http://koed.org.pl/pl/wzory-umow/), w kontekście publikacji naukowych przydatny będzie zwłaszcza ten: http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/licencja-nieodplatna-CCBY.odt

Jeżeli w wydawnictwie funkcjonuje już jakiś wzorzec umowy, to wdrożenie licencji CC może polegać na jego uzupełnieniu o odpowiednie postanowienia. Chodzi tu oczywiście o jego uzupełnienie w kontekście umów zawieranych z autorami przed ukazaniem się kolejnego numeru. Zmiana umów już zawartych, w celu udostępnienia na licencjach CC archiwalnych publikacji, wymagać będzie ich aneksowania i nie jest to przedmiotem niniejszego mini-poradnika.

Sposobów na dostosowanie wzorca umowy do licencji CC jest wiele i zależą one przede wszystkim od aktualnej treści tego wzorca. Takie dostosowanie najlepiej zatem skonsultować indywidualnie z prawnikiem. Warto, aby w umowie pojawiła się wyraźna informacja o tym, że czasopismo jest wydawane na licencji CC oraz oświadczenie, że autor się na takie działania godzi (w podlinkowanym powyżej wzorze KOED nabywca jest wręcz do takich działań zobowiązany). Z punktu widzenia swobody decyzyjnej wydawcy warto, aby tego typu postanowienia nie wskazywały na konkretną wersję licencji CC, gdyż w przyszłości może pojawić się potrzeba przejścia na inną wersję. Wystarczy więc bardziej ogólne wskazanie wolnych licencji (odpowiednio zdefiniowanych).

Przykładowa treść takiego postanowienia:

"Wydawca jest uprawniony do udostępniania Utworu na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 (znanej również jako CC-BY-SA), dostępnej pod adresem http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/, lub innej wolnej licencji. Przez wolne licencje Strony rozumieją licencje zezwalające każdemu na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z oryginalnej lub zmodyfikowanej postaci dzieła, przy czym wolna licencja może zawierać zobowiązanie do przekazania odbiorcy informacji o twórcy lub producencie, przedmiocie licencji oraz o jej postanowieniach (klauzule uznania autorstwa) lub zobowiązanie do udostępnienia odbiorcom przedmiotu licencji lub jego opracowania w określonej postaci ułatwiającej korzystanie z nich na takiej samej licencji (klauzule copyleft)."

Uzupełnienie stosowanego w wydawnictwie wzoru o powyższe lub analogiczne postanowienie będzie wystarczające, o ile z reszty jego treści nie będą wynikały jakieś ograniczenia.

Niezależnie od sposobu sformułowania stosowanego w wydawnictwie wzorca umowy konieczne jest uspójnienie pozostałych komunikatów dotyczących tej kwestii, a zwłaszcza informacji dla autorów na stronie internetowej oraz treści noty copyright towarzyszącej czasopismu i pojedynczym artykułom – według wskazówek zawartych w pierwszej części niniejszego mini-poradnika.

Platforma Polskich Publikacji Naukowych

Celem projektu jest udostępnienie w modelu otwartego dostępu, w sposób zgodny ze światowymi standardami, znacznej części bieżących polskich publikacji naukowych.

Planowane jest udostępnienie 90 000 artykułów naukowych (wraz z metadanymi) z ponad 1000 polskich czasopism naukowych. 25 000 z tych artykułów objętych zostanie otwartymi licencjami, ze wskazaniem na licencje Creative Commons.

Projekt przewiduje stworzenie, wdrożenie i prowadzenie platformy służącej do przechowywania i udostępniania objętych nim zasobów w oparciu o poddane odpowiednim modyfikacjom oprogramowanie Infona, a także opracowanie oprogramowania służącego do zarządzania zasobami platformy.

Za realizację projektu w ramach Uniwersytetu Warszawskiego odpowiada Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego.

Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020, Działanie 2.3.

Łączna wartość projektu: 5 164 777,78 zł.
Dofinansowanie z Funduszy Europejskich: 4 370 951,43 zł.

Platforma to bezpłatne narzędzie służące do udostępniania treści w modelu otwartym. Może pomóc:

– podnieść widoczność czasopisma w sieci,
– zwiększyć cytowalność artykułów i książek,
– spełnić część wymagań stawianych przez MNiSW w programie “Wsparcie dla czasopism naukowych”,
– spełnić część warunków Planu S,
– pozyskać nowych autorów,
– pozyskać nowych członków rady programowej,

– zwiększyć międzynarodowy zasięg czasopisma itd.

Kwestie techniczne

Dotychczasowe możliwości wprowadzenia danych na platformę:

– eksport/import metadanych z innych platform cyfrowych:
(POLindex, PBN, Open Journal System – OJS, Index Copernicus)

– wprowadzanie ręczne

Planowane uruchomienie importera/eksportera metadanych pod koniec projektu dla:
PUBMED, SCOPUS, Web of Science, DOAJ, CEEOL, Editorial System.

Import i eksport danych odbywa się w standardach:
XML
JSON
OAI-PMH (zalecany dla podniesienia interoperatywności między bazami, również międzynarodowymi, pozwala na szybkie i bezproblemowe przenoszenie treści z różnych platform cyfrowych).

Najwięksi wydawcy czasopism w wersji elektronicznej, poza kryteriami merytorycznymi, zwracają uwagę na dostępność w sieci i cytowalność publikacji naukowych.

Platforma ICM UW zapewnia dostępność treści również po zakończeniu projektu (long term archiving), co może się przełożyć na podniesienie cytowalności.

Dzięki wysokiej pozycji zwracanych wyników w wyszukiwarkach internetowych dostęp do publikacji może mieć miejsce z poziomu strony internetowej na całym świecie, a nie tylko za pomocą bezpośredniego linkowania.

Jako część Uniwersytetu Warszawskiego ICM jest marką rozpoznawalną i darzoną zaufaniem przez naukowców w kraju i za granicą.

Kontakt

pppn@icm.edu.pl
www.pppn.icm.edu.pl

Opracował: Adam Wiciński
Kwestie prawne przechodzenia na licencje Creative Commons: Krzysztof Siewicz
Konsultacja: Jakub Szprot, Krzysztof Siewicz